

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ**

**ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ**

**«Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ»**

**ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Τάσος Μιχαηλίδης
Αρ. Μητρώου: 1340200200653**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....σελ.3
Ιστορική Αναδρομή.....σελ. 4 – 6
Πολιτιστική Κληρονομιά.....σελ. 6 – 7
Ορισμός περιβάλλοντος στη νομοθεσία.....σελ. 7
Έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος και περιβαλλοντική βλάβη.....σελ. 7 – 8
Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως συνταγματικό δικαίωμα.....σελ. 8 – 9
Άρθρο 24 § 1 του Συντάγματος και δεσμευτική ισχύς....σελ. 9 – 10
Σύγκρουση άρθρου 24 § 1 με άλλα άρθρα.....σελ. 10 – 11
Η απ' ευθείας εφαρμογή του άρθρου 24 § 6 Σ.....σελ. 11 – 12
Επίλογος.....σελ. 13 – 14
Βιβλιογραφία.....σελ. 15

Εισαγωγή

Η πολιτιστική μας κληρονομιά είναι ένα ανεκτίμητης αξίας θησαυρός τον οποίο κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας. Ταυτόχρονα όμως έχουμε κι εμείς με τη σειρά μας το καθήκον να τον κληροδοτήσουμε στις επόμενες γενεές ανέπαφο και αναλλοίωτο.

Για να μπορέσουμε να φέρουμε σε πέρας την αποστολή μας, θα πρέπει το νομικό μας σύστημα να οχυρώσει με κυκλώπεια τείχη την πολιτιστική μας παράδοση, ούτως ώστε να συντριβούν πάνω σε αυτά οι οποιοσδήποτε ενέργειες οι οποίες έχουν ως στόχο την καταστροφή και την αλλοίωση τους.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη συνταγματική κατοχύρωση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το Σύνταγμα, έχοντας αυξημένη τυπική ισχύ, δε θα μπορούσε να μην κατοχυρώσει την προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, η οποία συμβάλλει τα μάλα στην αναβάθμιση και της ποιότητας της ζωής μας καθώς και στη διάσωση του ιστορικού μας παρελθόντος.

Ιστορική Αναδρομή

Ο σύνδεσμος του ανθρώπου με το παρελθόν και η συμβολική σημασία ορισμένων ανθρωπίνων έργων τα οποία σηματοδοτούν τη σχέση αυτή του ανθρώπου με το χρόνο είναι γνωστά από τη χαραυγή του πολιτισμού. Αυτό φαίνεται ήταν γνωστό και στους «μεγάλους» κάθε ιστορικής περιόδου που φρόντιζαν να κοσμοούν το περιβάλλον και το χώρο με τα έργα που θα τους καθιέρωναν ως αθάνατους στο χρόνο.

Το ενδιαφέρον για τη συλλογή και τη διαφύλαξη θησαυρών του παρελθόντος εκδηλώθηκε για πρώτη φορά όπως φαίνεται στην ελληνιστική περίοδο. Μονάχα όμως τα ύστατα χρόνια του ο αρχαίος κόσμος προσπάθησε να περισώσει τα απομεινάρια του και να καταστήσει αυτή τη δραστηριότητα δημόσια κατάθεση. Τα πρώτα γνωστά διατάγματα για την προστασία αρχαιολογικών μνημείων εκδίδονται από τους τελευταίους Ρωμαίους αυτοκράτορες όταν η Ρώμη είχε πια κατακλυστεί από ξένους και ήταν έντονη η απειλή από τις βαρβαρικές επιδρομές.

Η μέριμνα ωστόσο για τα ιστορικά μνημεία όπως σήμερα γίνεται δεκτή, αναπτύχθηκε στην περίοδο της Αναγέννησης. Η Αναγέννηση υπήρξε η ιστορική περίοδος που ανήγαγε το παρελθόν και τα σύμβολά του σε αξία, εμμένοντας κυρίως στο αρχαιοελληνικά στοιχεία και στον ουμανισμό. Συνέπεια αυτού ήταν

φυσικά και η ανυποληψία της λαϊκής παιδείας και τέχνης, η απαξία των έργων του Μεσαίωνα και η σύνδεση αυτής της φιλοσοφίας με μια συγκεκριμένη κοινωνικά προέλευση.

Η νοοτροπία αυτή προεκτείνεται ως τον 18ο αιώνα τον αιώνα των μουσείων της συστηματικής αρχαιολογίας και των αρχαιολογικών εταιριών ταυτόχρονα. Ο αιώνας αυτός προβάλλει το Ρομαντισμό, ο οποίος αποτέλεσε το κίνημα που σήμανε μια νέα στροφή στο παρελθόν και μια αλλαγή στον τρόπο σημασιολόγησής του.

Ο Ρομαντισμός αμφισβητώντας τη στατική εικόνα του κόσμου του Διαφωτισμού, πραγματοποίησε μια ριζική στροφή στο πεδίο της καλλιτεχνικής ευαισθησίας, κατορθώνοντας να διευρύνει σε μεγάλο βαθμό την έννοια της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αρχικά επανεκτιμήθηκε ο μεσαίωνας και η χριστιανική τέχνη. Στη συνέχεια καταξιώθηκε το γηγενές στοιχείο και η λαϊκή παράδοση. Τέλος αξιολογήθηκε θετικά το τοπικά και χρονικά απομακρυσμένο το εξωτικό και το πρωτόγονο. Με τις ερμηνείες των ανθρωπολόγων και των εθνολόγων ανοίχτηκε ένας πλατύτερος δρόμος από εκείνον της κλασσικής αρχαιότητας αναφορικά με την προσέγγιση του παρελθόντος της ανθρωπότητας.

Αν τα πλαίσια και τα κριτήρια για μια ευρύτερη προσέγγιση της πολιτισμικής κληρονομιάς διαμορφώθηκαν μέσα από τις ρομαντικές αντιλήψεις, το αίτημα για την συντήρηση και την

προστασία τους, συνδυάσθηκε με την αντίδραση που δημιούργησε η βιομηχανική επανάσταση.

Η σημασία που αποδίδεται σήμερα στα κληροδοτημένα από το παρελθόν έργα εξακολουθεί να βασίζεται σε κριτήρια μοναδικότητας, ιστορικής συνέχειας, καλλιτεχνικής αξίας και παιδευτικού δυναμικού. Όμως γίνεται συστηματικά πλέον αποδεκτό ότι σκοπός της διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς δεν είναι η μουσειακή κατάψυξη των ανθρωπίνων έργων και η αποκλειστική θεσμική τους λειτουργία.

Συνδυασμένη με το φυσικό περιβάλλον η πολιτισμική κληρονομιά εμφανίζεται πλέον ως λειτουργικό αίτημα του σύγχρονου ανθρώπου που δεν επιθυμεί απλά να πλουτίσει την ιστορία και να διακοσμήσει το χώρο που ζει αλλά και να βιώσει την αισθητική του χώρου και την ιστορική διάσταση του πολιτισμού του.

Πολιτιστική κληρονομιά

Πολιτιστική κληρονομιά είναι το σύνολο των ανθρωπίνων δημιουργημάτων και σ' αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνονται οι αρχαιότητες, τα μνημεία, τα διατηρητέα κτίρια κ.α.

Η πολιτιστική κληρονομιά προστατεύεται στο άρθρο 24 § 1 του Συντάγματος αφού εμπεριέχεται στην ευρύτερη έννοια του

περιβάλλοντος, του οποίου η προστασία αναφέρεται ρητώς στο εν λόγω άρθρο.

Ορισμός περιβάλλοντος στη νομοθεσία

Στο άρθρο 24 § 1 δεν υπάρχει ορισμός της έννοιας του περιβάλλοντος, λόγος για τον οποίο αυτό μπορεί να εκληφθεί στην ευρύτερη δυνατή μορφή του.

Στο νόμο πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος δεν γίνεται διαχωρισμός μεταξύ της έννοιας του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ως περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.

Έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος και περιβαλλοντική βλάβη

Η έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος προϋποθέτει την έννοια της περιβαλλοντικής ανάγκης, την ανάγκη δηλαδή για ένα υγιεινό περιβάλλον και οικολογικά ισόρροπο που δεν αποτελεί απειλή για την υγεία και την ποιότητα ζωής των ατόμων. Στο νόμο πλαίσιο, η προστασία του περιβάλλοντος ορίζεται ως το σύνολο

των ενεργειών, μέτρων, έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωση του.

Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως συνταγματικό δικαίωμα

Το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι συνταγματικό δικαίωμα, εφόσον την ύπαρξη και την άσκηση του εγγυάται μια συνταγματική διάταξη, η οποία δεσμεύει και τις τρεις συντεταγμένες λειτουργίες, αποτελεί δικαίωμα δημοσίου δικαίου, δηλαδή δικαίωμα του οποίου η άσκηση προκαλεί έννομη σχέση που λειτουργεί στο χώρο της κρατικής δράσης, η οποία χαρακτηρίζεται από την άσκηση δημόσιας εξουσίας και διέπεται από κανόνες δημοσίου δικαίου.

Η προστασία που επιφυλάσσει το Σύνταγμα στην πολιτιστική κληρονομιά είναι αυξημένη και κινείται σε δύο επίπεδα:

- α) στη διατήρηση στο διηνεκές των αρχαιοτήτων και εν γένει πολιτιστικών στοιχείων και
- β) στη δυνατότητα επιβολής από την διοίκηση κατόπιν αιτιολογημένης κρίσης γενικών περιορισμών ή ιδιαίτερων μέτρων διά την αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος χώρου των μνημείων.

Είναι προφανές ότι οι περιορισμοί αυτοί πλήττουν το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Η διοίκηση απαγορεύει την εκτέλεση έργου στο ακίνητο είτε να της επιβάλει ενδεχομένως περιοριστικούς όρους. Η διοίκηση δεν είναι υποχρεωμένη να προβαίνει σε κάθε περίπτωση ανεύρεσης αρχαιοτήτων στην αναγκαστική απαλλοτρίωση του ακινήτου. Αν δεχόμασταν το αντίθετο, αφ' ενός θα κατάλειπε η έννοια της ιδιοκτησίας στην Ελλάδα αφού κάτω από τα εδάφη της κρύβει μια μακραίωνη ιστορία πέντε χιλιετηρίδων που καλύπτει σχεδόν κάθε σπιθαμή της ελληνικής επικράτειας και αφ' ετέρου θα οδηγούσε σε χρεοκοπία το κράτος 'που θα ήταν αναγκασμένο για κάθε απαλλοτρίωση εδάφους να χορηγεί πλήρη αποζημίωση.

Άρθρο 24 § 1 του Συντάγματος και δεσμευτική ισχύς

Οι ρυθμίσεις που εμπεριέχονται στο άρθρο 24 § 1 δεν αποτελούν απλές κατευθυντήριες διατάξεις αλλά κανόνες άμεσης και επιτακτικής ισχύος. Περιέχουν δηλαδή δεσμευτική επιταγή προς:

- 1) τον κοινό νομοθέτη
- 2) τη διοίκηση
- 3) τα δικαστήρια και
- 4) τους διωκόμενους.

Υποχρέωση του νομοθέτη είναι να παίρνει μέτρα για τη διαφύλαξη και προστασία του αγαθού, σταθμίζοντας παράλληλα και τα άλλα

συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα καθώς και το γενικότερο δημόσιο συμφέρον.

Υποχρέωση της διοίκησης είναι να λαμβάνει υπόψη κατά τη διαμόρφωση της κρίσης της, για τη ρύθμιση θεμάτων, που αφορούν ή έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον, την ανάγκη προστασίας του και να λαμβάνει τα κατάλληλα προς τούτο μέτρα ή να απέσχει από την έκδοση δυσμενών γι' αυτή πράξεων.

Σύγκρουση άρθρου 24 § 1 με άλλα άρθρα

Το άρθρο 24 § 1 έρχεται σε σύγκρουση με τα ακόλουθα άρθρα του Συντάγματος:

- 1) άρθρο 5, δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διακίνησης (π.χ. απαγόρευση οικοδόμησης σε ζώνες απόλυτης προστασίας).
- 2) άρθρο 11, δικαίωμα του συνέρχεσθε (περιοριστικά μέτρα που σκοπούν στη προστασία από τον θόρυβο).
- 3) άρθρο 21, δικαίωμα ελεύθερης επιλογής κατοικίας (π.χ. απαγόρευση οικοδόμησης σε ζώνες απόλυτης προστασίας)
- 4) άρθρο 22, δικαίωμα εργασίας (π.χ. απαγόρευση στην ελεύθερη εγκατάσταση βιομηχανικών ή άλλων εγκαταστάσεων).

- 5) άρθρο 4 § 1, αρχή της ισότητας (π.χ. επιβολή άνισων υποχρεώσεων προστασίας του περιβάλλοντος σε ομοειδείς επιχειρήσεις λόγω της εγκατάστασης τους σε λιγότερο ή περισσότερο βεβαρημένες περιβαλλοντικά περιοχές.
- 6) άρθρο 14, ελευθερία έκφρασης η οποία μπορεί να εκδηλώνεται με τρόπους που ρυπαίνουν ή υποβαθμίζουν το περιβάλλον.
- 7) άρθρο 17, δικαίωμα ιδιοκτησίας και δικαίωμα οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης (άρθρο 5 § 1 και 106 § 1 Σ).

Η απ' ευθείας εφαρμογή του άρθρου 24 § 6 Σ

Η νομολογία στο παρελθόν δέχθηκε ότι η προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς πηγάζει απ' ευθείας από το Σύνταγμα και δεν εξαρτάται από την έκδοση του ειδικού νόμου που προβλέπει το άρθρο 24,6 του Συντάγματος. Η σημασία της άμεσης εφαρμογής του άρθρου 24,6 του Συντάγματος για την έννοια και προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι μεγάλη. Η άμεση εφαρμογή του Συντάγματος για το συγκεκριμένο αγαθό φανερώνει το ενδιαφέρον που αποδίδει η νομολογία στην ανάγκη διατήρησης του, θεωρώντας ότι η ολιγωρία του νομοθέτη δεν μπορεί να αναιρέσει την ανάγκη προστασίας ενός συνταγματικά προστατευόμενου αγαθού.

Η λεγόμενη «άμεση εφαρμογή» του Συντάγματος αναδεικνύει το αντικείμενο της προστασίας του άρθρου 24 του Συντάγματος σύμφωνα με τη νομολογιακή λύση που δόθηκε τελικώς και μάλιστα σε σχέση με τη διάσταση του στο χρόνο. Με την ερμηνευτική προσέγγιση της «άμεση εφαρμογής» του Συντάγματος προσεγγίζεται από τη νομολογία το προστατευόμενο αγαθό του πολιτιστικού περιβάλλοντος με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί εύλογα να συναχθεί ότι: υπάρχει συνταγματική υποχρέωση διαρκούς προστασίας μέσα στον χρόνο και στο μέλλον, η πολιτιστική κληρονομιά είναι ένα αγαθό που δημιουργήθηκε στο παρελθόν, η προστασία του περιβάλλοντος συνδέεται με τον πολίτη, καθώς αυτός μπορεί να υποχρεωθεί σε θετικές ενέργειες, η προστασία του περιβάλλοντος συνδέεται με το κράτος, καθώς από οφείλει να καταβάλει εύλογη αποζημίωση στον ιδιοκτήτη του οποίου η ιδιοκτησία θεωρήθηκε μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και άξιας προστασίας από το κράτος.

Οι παραπάνω περιπτώσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η διάσταση του αγαθού στον χώρο και στον χρόνο και η σύνδεση του με τον πολίτη και το κράτος αποτελούν στοιχεία της έννοιας του πολιτιστικού περιβάλλοντος από το ίδιο το κείμενο του συντάγματος.

Επίλογος

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας έχει τις ρίζες της στα βάθη των αιώνων. Είναι εξάλλου αδιαμφισβήτητο ότι ο Ελληνικός πολιτισμός είναι το θεμέλιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

Έργα τα οποία ανήκουν στην πολιτιστική μας κληρονομιά, όπως η Αφροδίτη της Μήλου, τα Ελγίνεια μάρμαρα καθώς και οι Καρυάτιδες κοσμούν τα ευρωπαϊκά μουσεία, αφού αποσπάρθηκαν από την Ελλάδα κατόπιν δόλιων ενεργειών από τους ξένους δυνάστες.

Είναι υποχρέωση λοιπόν του κράτους να διαφυλάξει με τη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων την πολιτιστική μας κληρονομιά ούτως ώστε αυτή να διατηρηθεί αναλλοίωτη για τις γενεές που θα ακολουθήσουν .

Το Σύνταγμα με το άρθρο 24 § 1 και 6, ανάγει το δικαίωμα στο περιβάλλον, φυσικό και πολιτιστικό, δικαίωμα του καθενός, παρέχοντας έτσι άρτια και αποτελεσματική προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Το σημαντικότερο όμως είναι να αναπτύξουμε όλοι την αναγκαία ευαισθησία και συνείδηση όσο αφορά την προστασία την πολιτιστικής μας παράδοσης. Κανείς δεν δικαιούται να καταστρέψει την πολιτιστική μας παράδοση μέσω ανεύθυνης και επιπόλαιης συμπεριφορά. Καθένας από την πλευρά του πρέπει να

συμβάλει όπως μπορεί για τη διατήρηση αλλά και προαγωγή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δ. Τσάτσου, «Συνταγματικό Δίκαιο» Γ, Θεμελιώδη Δικαιώματα Ι, Γενικό Μέρος, Σάκκουλας, 1988.
- Θ. Αντωνίου, «Το κοινωνικό δικαίωμα του περιβάλλοντος το Σ», 1987, σελ 116
- Α. Σακελλαρόπουλου, «Σκέψεις για το πρόβλημα του περιβάλλοντος από νομική σκοπιά, Τιμητικός Τόμος ΣΤΕ ΙΙ, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1982.
- Ιωάννης Κ. Καρακώστας, «Περιβάλλον και Δίκαιο», (εκδόσεις Αντωνίου Σάκκουλα, 2000)